Copyright depăşit
— „Out of Copyright".
de Ramsey Campbell
Secţiune 1.01
Traducerea: Florin Mircea Tudor
Văduva aruncă o privire plină de regret vrafului de cărţi.
— Credeam că valorează cu adevărat ceva parale.
— Oh, doar unele, răspunse Tharne.
— Asta de exemplu, va aduce o sumă frumuşică. Dar din păcate soţul dumitale colecţiona cărţi fără vreun criteriu precis. Multe din ele nu mai valorează nici cât hârtia pe care au fost tipărite. Uitaţi ce voi face – vă scap de toate hârţoagele astea şi ofer cel mai bun preţ ce mi-l pot permite.

Numără câteva bancnote, dar grămada de bani pe care o scosese din buzunar rămase aproape intactă. Începu să transporte cutiile de carton pline de cărţi la furgoneta cu care venise – străbătu trei rânduri întunecate de scări, păşi pe o cărare pietruită năpădită de iarbă şi trecu printr-o poartă ai cărei stâlpi masivi erau îmbrăcaţi în muşchi. După trei drumuri începu deja să gâfâie. Doar rânjetul îi trăda satisfacţia; vizita fusese mai mult decât fructuoasă.

Străzi neîngrijite, pline de gropi, maşini ruginite tocmai bune pentru cimitire, bătrâni încălzindu-se la soare, cărucioare abandonate în faţa caselor în speranţa că un potenţial hoţ ar fura şi copilul respectiv pentru a-l adopta. Razele de soare reflectate de ferestre şi sticle sparte îl deranjau în timp ce străbătea străzile al căror asfalt dogorea deja, ridicând valuri de aer cald. De-abia întrezărindu-se în oglinda retrovizoare, cutiile de carton semănau cu o persoană ghemuită în spatele său. Mirosul de praf ce emana din ele era mai persistent decât cel al străzii.

În cele din urmă ajunse acasă. O impunătoare clădire albă, în stil Georgian. Comparată cu această reşedinţă, furgoneta părea o jucărie mică şi extrem de ieftină aruncată în mijlocul străzii. Dar ce să-i faci, nu

era recomandabil să arăţi a om bogat când cumpărai cărţi en gros.

Dădu drumul cutiilor în hol, la picioarele elegantei scări interioare. Secretara ieşi din biroul ei.

— Ceva interesant?

— Foarte! Câteva ediţii princeps şi o mulţime de raritǎţi. Omul ştia ce colecţiona.

— A sosit corespondenţa, spuse ea cu acelaşi ton cu care ar fi anunţat vizita poliţiei.

Faptul îl deranjă: se mândrea nespus cu cunoştinţele sale legale şi întotdeauna respecta legea.

— Ei bine, despre ce-i vorba?

— Din nou agentul american. Zice că ai obligaţia morală de a-i plăti văduvei lui Lewis pentru cele trei povestiri. În caz contrar – să vedem – „*Va trebui să recomand în mod serios clienţilor mei să vă boicoteze antologiile*”.

— Chiar aşa? Ticălosul! M-ai bine l-ar boicota pe el.

Faţa lui Tharne se înroşi brusc; de-abia îşi mai stăpânea nervii.

— Mai bine şi-ar îmbunătăţi cunoştinţele de ortografie decât să-şi bage nasul în treburile altora. Tipul n-a reînnoit niciodată copyrightul pentru acele povestiri, aşa încât nu datorăm nimănui nici măcar un penny. Şi, pentru Dumnezeu arată-mi şi mie vreun autor care să aibă nevoie de bani. Toţi se scaldă în gologani. Doar trăiesc din drepturile de autor!

Un gând care-i fulgeră brusc prin minte îl făcu să se încrunte.

— Oricum, ce dracu’ are de-a face cu toate astea? Doar nu ea a scris povestirile.

Pentru a-şi calma nervii, începu să care cutiile în pivniţă. Sângele îi bătea cu putere în tâmple. În timp ce despacheta cărţile, praful se ridică până la becurile fără abajururi. Pivniţa, deja întunecată din cauza rafturilor supraîncărcate cu publicaţii, deveni şi mai sumbră.

Ordonă cărţile în teancuri, schimbând din când în când locul uneia în altă grămadă, de parcă ar fi făcut pasienţe. Când să pună asul, se opri brusc. „*Povestiri din viaţa de dincolo*” de Damien Damon. Practic

o legendă. Cartea nu fusese niciodată tipărită. Descoperirea pica cum nu se putea mai bine. Volumul conţinea „*Inoportunarea lui Diavolo*” – exact ceea ce-i trebuia pentru noua sa antologie „*Dreptatea de dincolo de mormânt*”. Suflă praful de pe copertă şi deschise cartea.

El avea să fie recompensat chiar şi în moarte. Mai târziu, îi puteau folosi corpul pentru disecţii? O, bineînţeles dar numai după ce îi vor fi fost extirpate acele organe de care ar fi avut nevoie spiritul său – şi după ce-ar fi îndeplinit Ritualul. Toate aceste condiţii au fost puse pe patul de moarte fiului său. Un blestem groaznic va dăinui, dacă cadavrul său nu-şi va găsi liniştea.

Într-adevăr, dacă averea tatălui ar fi putut acoperi cât mai repede datoriile fiului, aceasta ar fi fost o edificatoare poveste de respect filial. Şi totuşi într-o noapte cu lună plină, tatăl a fost scos precum un cartof din pământ.

Riscând să dea naştere la scrupule superstiţioase, fiul nu pomeni nimic celor de la disecţie. Era mai bine, căci şi aşa îşi dădură seama că dezgropaseră ceva necurat. Vocea îi lipsea, dar cadavrul avea alte metode de protecţie. Oamenii fură nevoiţi să-l apuce de încheieturi pentru a se feri de atingerea mâinilor reci. Chiar să-i fi putut închide buzele ţepene, tot i-ar fi simţit rânjetul. Oricum, niciunul nu voia să atingă buboaiele gelatinoase care-i umpleau faţa…

Tharne ştia povestirea. Tatăl, Diavolo, a fost disecat, dar membrele au continuat să colinde oraşul în căutarea celor care l-au trădat, pătrunzând în gâtlejurile victimelor pentru a extrage organe similare celor furate de pe cadavru. Bună povestire gotică – plină de sânge şi pasionantă, dar ce nu trebuia luată chiar în serios. Aşa ceva nu se mai scrie astăzi – adevăratul filon gotic s-a pierdut de mult. Şi nenorociţii ăştia de scriitori se mai plâng că nu sunt plătiţi destul!

Un singur lucru îl deranja în toată povestirea. O mică greşeală de tipar – litera U mare în loc de I, dădea „nereal de mort” în loc de „mort de-a binelea”.

Ce caraghios – semăna cu „ne-mort”[1]. Doar nu avea să lase lucrurile aşa. Prin anii douăzeci când se imprimase singura ediţie, lumea mişuna de iliteraţi! Ei bine, de data aceasta textul va fi perfect. Ca orice antologie a lui Tharne.

Verifică restul textului, apoi îl dădu secretarei să-l rebată la maşină. Exact la timp. Peste un minut soneria îi anunţă sosirea unui colecţionar de cărţi, la fel de punctual ca şi el. Petrecură împreună o jumătate de oră fructuoasă pentru amândoi.

— Le-am achiziţionat chiar astăzi dimineaţă, spuse mândru Tharne. Ţi le vând pentru douăzeci de lire bucata.

Ziua continuă satisfăcător până în clipa când sună telefonul. Auzi vocea piţigăiată a fetei, apoi interfonul hârâi:

— Romald Main vrea să vă vorbească.

— Oh, Dumnezeule. Spune-i să se ocupe de scris dacă mai ştie cum. N-am timp de pierdut cu fleacuri.

Dar timbrul secretarei îl deranja; avea o nuanţă de ineficienţă. Era timpul ca Martin să-şi dea seama că nu toată lumea putea fi speriată cu un simplu telefon.

— Nu, aşteaptă – fă-mi legătura.

Vocea bombastică a lui Main izbucni din difuzor:

— Mi-a ajuns la urechi faptul că ai inclus o povestire de-a mea într-o antologie fără să-mi ceri permisiunea.

Un scriitor care nu foloseşte cât mai multe cuvinte pentru o simplă idee nu-i cu adevărat scriitor!

— Nu era nevoie să iau legătura cu dumneavoastră, replică Tharne. Copyrightul e depăşit.

— Nu asta-i problema. În afară de modalitatea de plată pe care o vom discuta ulterior, vreau să abordez problema textului însuşi. Eşti conştient de faptul că au fost rescrise fraze întregi?

— Bineînţeles. Face parte din îndatoririle mele. Doar sunt

---

[1] Triplu joc de cuvinte în original: undeed - indeed - undead (N.tr.)

editor.

Iritat, Tharne îşi opri cu greu un strănut; praful din jur era extrem de persistent.

— La urma urmei, e o veche poveste de-a dumitale. Să fim obiectivi, nu crezi că am îmbunătăţit-o un pic? Oricum, mă tem că legal nu mai ai niciun drept.

L-a lăsat cumva fără replică pe Main sau tocmai se pregătea el pentru un atac în forţă? Nu avea prea mare importanţă pentru că Tharne puse receptorul în furcă. Se îndreptă apoi spre hol pentru a verifica ce făcuse secretara. Bătuse ea oare la maşină sub imperiul aceleiaşi tulburări cu care vorbise la telefon?

Biroul secretarei era înceţoşat de atâta praf. Nici nu era de mirare că stătea atât de aplecată pe carte, captivată – căzută aproape în transă de conţinutul ei. Tresări atunci când umbra lui se aşternu pe pagina deschisă pe masă; se auzi clănţănitul carului maşinii.

— Ai mai fost aici şi înainte?

— Ce vrei să spui?

— Oh, nimic. N-are nicio importanţă.

Părea nervoasă, tulburată – de ea însăşi sau poate de prezenţa lui?

Cel puţin textul era îngrijit dactilografiat, deşi putea vedea locurile în care literele fuseseră bătute din nou. Putea să scrie acum introducerea necesară. Coborî din nou în pivniţă pentru a căuta *„Who's Who în Horror and Fantasy Fiction"*. Praful micşorase mult vizibilitatea şi-i iritase puternic gâtul.

Iată-l şi pe Damien Damon, pe numele adevărat Sidney Drew, născut în Chelsea, 30 aprilie 1876, decedat 1911? *„Viaţa sa a fost mult mai bizară şi scandaloasă decât literatura pe care a scris-o. Unii critici afirmă că acesta este şi singurul temei pentru faima sa…"*

Un zgomot sec îl făcu pe Tharne să ridice privirea. De undeva dintre rafturile de cărţi, o faţă îl fixa printr-o deschizătură. Desigur nu putea fi adevărat, dar îi trebui ceva timp pentru a localiza o supracopertă căzută ce semăna de departe cu o figură omenească.

Introducerea o puse pe hârtie în biroul său de la etaj. „… Fără ajutorul unui agent şi fără nicio dorinţă de a se îmbogăţi de pe urma scrisului, Damon deveni unul dintre cei mai discutaţi scriitori ai epocii sale, deşi despre el se vorbea cel mai adesea în şoaptă. Criticii consideră că faima sa se datorează magiei pe care o practică. Dar „Povestirile din viaţa de dincolo", publicate postum, arată că Damon a fost probabil ultimul urmaş adevărat al lui Poe…" Ridicând involuntar ochii, Tharne se observă reflectat în oglindă. La masa de scris, cu stiloul în mână. El să nu înţeleagă problemele scriitorilor, aiurea! Păi şi el era scriitor!

Doar în clipa când termină de scris observă cât de tăcută devenise casa. Atmosfera încordată şi nenaturală a unei biblioteci. Coborând spre hol, paşii amortizaţi de covorul gros păreau să aparţină unei alte persoane.

Secretara era absorbită de transcrierea povestirii lui Damon. Arăta mai puţin eficientă decât nervoasă – căuta ea oare ceva ce mai bine n-ar fi găsit? Praful ce o învăluia într-o lumină galbenă, o făcea să semene cu o figură de ceară sau cu un tablou acoperit de patina vremii. Braţele fi atârnau libere pe lângă corp. Privirea îi era fixată pe pagină.

Telefonul sună înainte ca el să deschidă gura. Soneria o făcu să tresară atât de brusc încât Tharne se gândi că prezenţa sa ar fi îngrozit-o şi mai mult. Făcu cale întoarsă spre hol – şi o formă neagră îi călcă pe urme – umbra sa, fără nicio îndoială. Intră încă o dată în biroul ei – de data aceasta asigurându-se că este auzit din vreme.

— Din nou domnul Main, spuse ea cu o voce aproape jalnică.

— Spune-i să-şi pună gândurile pe hârtie.

— Domnul Tharne zice că mai bine i-aţi scrie.

Îndelungata ei experienţă o făcu să-şi recapete imediat sângele rece, deşi părea incapabilă să pună jos telefonul până nu-i spuse. Tharne savură din plin întreruperea bruscă a şuvoiului de cuvinte de la celălalt capăt al firului.

— Cel mai bine ar fi să te duci acum acasă şi să te odihneşti un pic, declară el.

După plecarea femeii, se aşează la biroul ei şi citi textul dactilografiat. Era bine, corectase originalul înlocuind pe U mare cu I. Totul părea perfect, gata de tipar. Atunci de ce avea senzaţia că ceva nu era în regulă? Omisese ea cumva vreun paragraf sau modificase topica?

Se hotărî să compare ambele texte în biroul său particular unde avea să se simtă mai confortabil. În clipa în care se ridică în picioare, observă câteva urme prăfuite pe covor. Se apropiau din spatele scaunului secretarei, apoi dispăreau. Pe semne că a adus pe tălpi praf din pivniţă. Cu siguranţă că cineva trebuia să dea cu mătura pe acolo. Pentru ce dracu' plătea o menajeră?

Paşii săi păreau din nou fără ecou. Poate că urechile i se înfundaseră de praful aflat peste tot în jurul său. Nu-şi dăduse niciodată seama până atunci cât de tare mirosea casa a cărţi vechi – şi cât de neplăcut putea fi. Pielea uscată îi dădea o senzaţie de mâncărime.

Ajuns în birou, îşi turnă un scotch dublu. Era destul de târziu aşa încât nu avea de ce să se jeneze – amurgul fusese neobişnuit de scurt în acea seară – asta doar dacă valurile de praf nu l-au afectat întrucâtva. Spre deosebire de mulţi alţi scriitori pe care-i putea oricând numi, Tharne nu putea să bea în timpul zilei.

Suflă praful depus pe carte; părea să fi crescut acolo ca un mucegai nesănătos. Învârtit în aer, praful se retrase din preajma sa. Compară textele, rând pe rând. Erau identice, cu excepţia acelei singure corecturi. Şi totuşi era ceva în textul proaspăt dactilografiat care se cerea urgent descoperit. Frustrarea, şi mai ales caracterul ei iraţional, îl făcea să-şi piardă curajul.

Îşi umplu din nou paharul şi cerceta încruntat paginile în momentul când sună telefonul. Ridică receptorul cu un gest iritat dar aparatul rămase la fel de tăcut ca şi casa în care se afla. Să fi fost oare o şoaptă sau o descărcare de electricitate statică? Era ceva peste puterea sa de înţelegere… cu excepţia unei silabe – să fi fost chiar două – care semănau a latină. Dar era oare adevărat ce i se păruse că auzise?

Sări în picioare şi se repezi în hol. Dacă se gândea mai bine, avusese impresia că cineva ridicase receptorul din biroul secretarei imediat ce telefonul începuse să sune. Într-adevăr, receptorul nu mai era în furcă. Probabil căzuse mai devreme. În timp ce-l reaşeza, un vârtej de praf năvăli din microfon.

Foşnetul auzit în hol fusese oare produs de o foaie de hârtie? Nu, holul era pustiu. Poate vreo pagină din cele dactilografiate, deplasate de pe birou de un curent de aer. Închise uşa în urma lui pentru a exclude posibilitatea formării unor curenţi şi a răspândirii mirosului de ceva foarte stătut şi prăfos.

Mirosul era mult mai puternic în biroul său. Adulmecă cu băgare de seamă „*Povestiri din viaţa de dincolo*". Ei bine, de acolo venea; volumul emana un miros pătrunzător de praf. Deschise fereastra, se aşeză la birou şi privi fix manuscrisul dactilografiat. Începea să simtă o aversiune crescândă faţă de el. Era ca şi cum i se dăduse un cod de descifrat; ceva îl sâcâia, exact ca înaintea unui examen. De ce avea senzaţia că îl deranja exemplarul bătut la maşină şi nu originalul?

Scutură paginile dactilografiate pentru că apăreau acoperite cu un strat gros de culoare cenuşie. Să fi fost din cauza amurgului ce părea compus doar din praf? Chiar şi scotchul avea un gust de coclează. De îndată ce reuşea să descopere ce nu era în regulă cu blestemata asta de povestire, avea să lase camera la cheremul prafului – şi să-şi aleagă cu grijă cele câteva cuvinte ce urma să le spună menajerei a doua zi dimineaţă.

Între cele două texte era o singură diferenţă: acel I mare. Scăpase oare din vedere şi vreo altă literă? Silit de împrejurări şi iritat, refuzând să privească masa cenuşie ce se ghicea undeva în penumbră, verifică primele majuscule. E, M, O, R, T… Brusc se opri, cu gura uscată şi larg deschisă. Apucând în grabă stiloul, începu să transcrie numai majusculele.

E mortuis revoco.

Din morţi te invoc.

Oh, trebuie să fie o glumă, o greşeală, o coincidenţă. Dar

următoarele majuscule îi spulberară orice îndoială. *Din morţi te invoc*, *din praf te reîntrupez*… Întreaga poveste ascundea o invocaţie în latină. Ultima povestire a lui Damien Damon şi, după cât se părea, ultima sa încercare în domeniul magiei.

Descoperirea lui Thorne! Trebuie să rescrie prefaţa. Cu o publicitate adecvată, secretul acestei povestiri avea să mărească cu mult vânzările. Atunci de ce nu era dispus să-şi ridice privirea? De ce se simţea ca un animal prins în capcană? De ce îl dureau atât de tare urechile? Din cauza mirosului pătrunzător al prafului, din cauza zgomotelor voalate pe care urechile sale înfundate nu erau capabile a le distinge cu claritate, din cauza formei cenuşii ce se materializa în faţa sa?

Când în cele din urmă reuşi să-şi ridice ochii, tresărirea convulsivă a capului îi produse o durere bruscă în ceafă. Gâfâitul fu unul de uşurare. Pata întunecată era numai un fel de bulgăre de praf ce atârna de oglindă. Semăna cu ceva neplăcut; părea o faţă mascată de un strat gros de praf ce lăsa anumite locuri libere pentru nişte deschizături respingătoare. Realmente putea trăi fără astfel de imagini! Nici nu se mai gândea să aştepte venirea menajerei. Trebuia să şteargă chiar el…

În clipa când se ridică de pe fotoliu, îşi dădu seama că reflexia sa în oglindă ascundea parţial masa cenuşie. În momentul următor, pe când el înţelese, două fuioare cenuşii se ridicară pe lângă formă, în spatele lui. Să fi fost două mâini sau doar grămezi de praf? Poate ceva din amândouă. Imposibil de spus cu precizie, chiar şi atunci când ele îi astupară faţa.

[Originally published in „*Dark Companions*", 1982. În româneşte povestirea a fost publicată în *Jurnalul SF* nr. 71/ 1994]